

ВИСНОВОК

До протоколу № 146
від 05 березня 2024 року

**до проекту Закону України про внесення змін до Закону України
“Про вищу освіту” щодо розширення прав органів студентського
самоврядування та забезпечення прав здобувачів вищої освіти
(реєстр. № 10279 від 22.11.2023)**

Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій за дорученням Голови Верховної Ради України 05.03.2024 (протокол № 146) розглянув проект Закону України про внесення змін до Закону України “Про вищу освіту” щодо розширення прав органів студентського самоврядування та забезпечення прав здобувачів вищої освіти (реєстр. № 10279 від 22.11.2023), поданий народним депутатом України Гришиною Ю.М. та іншими народними депутатами України.

Метою законопроекту є законодавче забезпечення права органів студентського самоврядування на самостійне провадження всіх видів діяльності, передбачених Законом України «Про вищу освіту» та положенням про студентське самоврядування закладу вищої освіти, права всіх здобувачів освіти на участь у діяльності органів громадського самоврядування закладу вищої освіти та його структурних підрозділів, вчених рад закладу вищої освіти та структурних підрозділів, виборах керівника закладу вищої освіти.

Для досягнення цієї мети проектом Закону передбачається внесення змін до статей 1, 27, 32, 34, 36, 38, 39, 40, 42, 46, 62, 63 Закону України «Про вищу освіту» у частині забезпечення реалізації прав органів студентського самоврядування та здобувачів вищої освіти.

Зазначеними змінами:

передбачається, що студентське самоврядування здійснюється студентами (курсантами) безпосередньо й через органи студентського самоврядування, які обираються у порядку, визначеному положенням про студентське самоврядування закладу вищої освіти;

встановлюється, що органи студентського самоврядування беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, призначення стипендій, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування, надають відповідні пропозиції

керівникам та колегіальним органам управління закладу вищої освіти та його структурних підрозділів, відповідно до повноважень, визначених положенням про студентське самоврядування закладу вищої освіти.

Окрім того, встановлюється, що органи студентського самоврядування беруть участь у розгляді звернень (скарг, апеляцій тощо) студентів (курсантів) щодо організації, проведення та результатів контрольних заходів та атестації та інше.

Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України не заперечує можливості прийняття поданого законопроекту і висловлює такі пропозиції та зауваження до нього.

1. Зокрема, на думку ГНЕУ, деякі положення законопроекту характеризуються надмірною деталізацією, що не є характерним для текстів законів, які регулюють найважливіші суспільні відносини. У цьому контексті варто звернути увагу, зокрема на ст. 40 Закону (в редакції проекту), положення якої перевантажені зайвою деталізацією окремих процедур, які можуть бути внормовані локальними актами закладу вищої освіти або органами студентського самоврядування.

Означене, наприклад, стосується процедури усунення з посад студентів (курсантів), обраних до складу органів студентського самоврядування (абз. 8 ч. 4 ст. 40 – в редакції проекту), процедури поновлення особи, обраної прямими таємними виборами студентів (курсантів), у разі її зарахування для здобуття вищої освіти за наступним рівнем до цього ж закладу вищої освіти (абз. 11 ч. 4 ст. 40 – в редакції проекту).

2. Окрім того, ГНЕУ звертає увагу, що законопроект містить формулювання, що не є достатньо чіткими і зрозумілими, допускають різні інтерпретації, а тому порушують принцип правової визначеності.

Зокрема, у законопроекті використано малозрозуміле формулювання, зміст якого не визначено проектом: «інформаційні ресурси органів студентського самоврядування» (ч.ч. 7, 8 ст. 40 Закону – в редакції проекту), що не надає нормам необхідної визначеності. Принагідно зазначимо, що у абз. 3 ч. 11 ст. 40 Закону (в редакції проекту) використовується також формулювання «інформаційні ресурси студентського самоврядування».

Комітет Верховної Ради України з питань молоді і спорту рекомендує прийняти цей законопроект за результатами першого читання за основу.

Міністерство фінансів України зазначає, що реалізація акта впливатиме на видаткову частину державного та місцевого бюджетів.

Міністерство освіти і науки України в межах компетенції надає такі зауваження та пропозиції до законопроекту.

1. Передбачена в законопроекті залежність закладу вищої освіти від громадської організації, яка може бути закріплена в його статуті, навіть з найкращих міркувань, створює реальну загрозу подальшої тіньової приватизації публічного закладу вищої освіти або його менеджменту. МОН України пропонує виключити цю норму із законопроекту.

2. МОН України також не вбачає необхідності розширення норми про представництво всіх керівників виборних органів первинних організацій

профспілок, які діють у закладі вищої освіти, в складі вченої ради – колегіального органі управління закладу вищої освіти, що пропонується передбачити в частині третій статті 36 проекту Закону.

3. Недоцільно, на думку МОН України, зводити до однієї квотної групи представництва в складі вченої ради закладу вищої освіти «інших працівників закладу вищої освіти, аспірантів, ад'юнктів, асистентів-стажистів, лікарів (провізорів)-інтернів, лікарів-резидентів;», з однієї сторони, і передбачати різні механізми їх обрання від «працівників» (фактично «інших працівників») та «аспірантів, ад'юнктів, асистентів стажистів, лікарів (провізорів)-інтернів, лікарів резидентів», з іншої сторони (ч. третя статті 36 проекту Закону). Навряд чи це сприятиме правовій визначеності процедур формування вчених рад закладів вищої освіти. Те саме стосується формування органу громадського самоврядування факультету (інституту).

4. МОН України звертає увагу, що у частині сьомій статті 40 Закону пропонується встановити, що «вищим представницьким органом студентського самоврядування є загальні збори (конференція) студентів (курсантів) закладу вищої освіти». Водночас у частині п'ятій та сьомій (на відміну від її теперішньої редакції) запропонованих норм статті 36 Закону представництво студентів (курсантів) у вчених радах факультетів (інститутів) буде обиратись вищим представницьким органом студентського самоврядування, тобто конференцією університетського рівня. МОН України висловлює сумнів, що такий механізм формування вчених рад структурних підрозділів навряд чи буде ефективним і справедливим. Те саме стосується формування органу громадського самоврядування факультету (інституту).

5. Законопроектом запропоновано, що «до складу загальних зборів (конференцій) студентів, ... не можуть входити керівники та члени інших органів студентського самоврядування» (абзац четвертий частини четвертої запропонованої редакції статті 40 проекту Закону). В одних випадках, на думку МОН України, це суттєво послабить інституційну спроможність органів студентського самоврядування, оскільки позбавлення обраних студентських лідерів права вирішального голосу створюватиме умови для формування штучних непорозумінь. В інших випадках створюватиме загрозу логіці зібрання: якщо вже загальні збори, то не повинно бути виключень з їх складу.

6. Законопроектом запропоновано, що студенти (курсанти), обрані до складу органів студентського самоврядування, можуть бути усунені зі своїх посад за результатами загального таємного голосування студентів (курсантів). Для ініціювання такого голосування потрібно зібрати підписи не менш як 10 відсотків студентів (курсантів) закладу вищої освіти або відповідного структурного підрозділу. МОН України вважає, що такий низький поріг ініціювання відсторонення може паралізувати роботу органу студентського самоврядування. У зв'язку з зазначеним МОН України пропонує в абзаці восьмому частини четвертої статті 40 проекту Закону цифри «10» замінити цифрами «30».

7. Запровадження погодження органом студентського самоврядування закладу вищої освіти призначення керівників навчально-наукових інститутів

(факультетів) в пункті 4 частини шостої статті 40 проекту Закону буде суттєво впливати на реалізацію визначених Законом повноважень обраного (за участю студентів) керівника закладу вищої освіти. МОН України пропонує вилучити цю норму з міркувань забезпечення ефективного та відповідального управління закладом вищої освіти, а також уникнення деструктивного стороннього впливу на прийняття рішення колегіальним органом, який не має належної компетентності в ухваленні таких рішень.

Те саме стосується Положення про організацію освітнього процесу та змін до нього (пункт 8 цієї частини), яке логічно залишити вченої раді та керівнику закладу вищої освіти, які несуть відповідальність за організацію освітнього процесу. Представники студентів беруть участь у процесах затвердження та перегляду такого положення як члени вченої ради закладу вищої освіти. На думку МОН України, такі норми матимуть дестабілізуючий характер на управлінську діяльність та освітній процес в закладі вищої освіти.

8. МОН України звертає увагу, що останні два абзаци частини шостої статті 40 проекту Закону суперечать один одному та потребують доопрацювання.

9. Законопроектом пропонується в пункті 5 частини першої статті 46 слова «яка оплачує таке навчання» замінити словами «яка оплачує таке навчання, у частині оплати освітньої послуги».

МОН України пропонує не вносити такі зміни до пункту 5 частини першої статті 46, оскільки запропонована редакція може тлумачитися як заборона відрахування студентів за порушення будь-якої норми обох договорів (про навчання та про оплату за навчання), крім порушення в частині оплати освітньої послуги. Запровадження такої норми може суттєво негативно вплинути на якість освітнього процесу.

Разом з тим, частина перша статті 46 не враховує того факту, що освітньо-наукова програма підготовки здобувача ступеня доктора філософії складається з освітньої і наукової складових. До підстав відрахування здобувача вищої освіти віднесено, зокрема, невиконання індивідуального навчального плану. Однак індивідуальний навчальний план реалізує лише освітню складову освітньо-наукової програми. У зв'язку з зазначеним МОН України пропонує пункт 4 частини першої статті 46 Закону викласти в такій редакції:

«4) невиконання індивідуального навчального плану (індивідуального плану наукової роботи для здобувачів ступеня доктора філософії);».

10. Законопроектом пропонується внести зміни до пункту 3 частини першої статті 63 Закону, якою визначені обов'язки осіб, які навчаються у закладах вищої освіти. МОН України пропонує зазначений пункт викласти в такій редакції:

«1) пункт 3 частини першої викласти в такій редакції:

«виконувати вимоги освітньої програми та індивідуального навчального плану (індивідуального плану наукової роботи для здобувачів ступеня доктора філософії), дотримуватися академічної доброчесності та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання».

Міністерство молоді та спорту України підтримує зазначений законопроект.

Міністерство соціальної політики України підтримує цей законопроект.

Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти підтримує зазначений законопроект.

Національна академія педагогічних наук України повідомляє, що підтримує цей законопроект.

Національна академія правових наук України підтримує законопроект за умови врахування висловлених зауважень.

Європейський Союз Студентів (ESU) підтримує законопроект і закликає до його якнайшвидшого ухвалення Верховною Радою України (Таллінн, Естонія, 20.11.2023-26.11.2023).

ГО «Спілка ректорів закладів вищої освіти України» висловила низку зауважень і пропозицій до законопроекту.

Зокрема, ГО «Спілка ректорів закладів вищої освіти» надає зауваження до законопроекту у частині, що стосується:

визначення академічної свободи, яке передбачає можливість її обмеження (п.3 частини першої статті 1 Закону України «Про вищу освіту»);

надмірної регламентації структури органу студентського самоврядування;

формування колегіальних органів закладів вищої освіти;

участі органів студентського самоврядування у розгляді звернень (скарг, апеляцій тощо) здобувачів вищої освіти, в організації проведення та результатів контрольних заходів та атестації;

фінансування органу студентського самоврядування, адміністрування рахунку, звітності за використання коштів, обліку майна, придбаного за ці кошти.

Крім того, по всьому тексту законопроекту, на думку ГО «Спілка ректорів закладів вищої освіти України, слова «з числа студентів (курсантів)» доцільно замінити словами «здобувачів вищої освіти».

Підкомітет з питань вищої освіти 16.01.2024 року розглянув зазначений проект Закону України і рекомендував прийняти його за основу.

17 січня 2024 року відбулося засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій, на якому учасники звернули увагу на такі проблемні питання законопроекту, які потребують доопрацювання, зокрема щодо:

- відмови від принципу незалежності діяльності закладу вищої освіти від громадських організацій, що пропонується п. 4 частини першої статті 32 Закону України «Про вищу освіту»;

- розширення норми про представництво керівників виборних органів первинних організацій профспілок, які діють у закладі вищої освіти (частина третя статті 36 проекту Закону);

- недоцільності зведення до однієї квотної групи представництва у складі вченої ради інших працівників закладу вищої освіти та аспірантів, ад'юнктів, асистентів-стажистів, лікарів (провізорів)-інтернів, лікарів-резидентів;

- погодження управлінських рішень органом студентського самоврядування;

- фінансування органу студентського самоврядування.

Окрім того, були озвучені інші проблемні питання, які містяться в експертному висновку Міністерства освіти і науки України.

Сенат студентської організації НУБіП у своєму листі від 17.02.2024 № 2 висловив низку зауважень і пропозицій до законопроекту, зокрема щодо порядку здійснення студентського самоврядування у структурних підрозділах закладу вищої освіти, складу загальних зборів (конференцій) студентів, виборчих та контрольних-ревізійної комісії, обрання делегатів на конференцію студентів (курсантів).

З метою узгодження позицій розгляд законопроекту було перенесено на найближче засідання Комітету.

04 березня 2023 року відбулось засідання підкомітету з питань вищої освіти Комітету з питань освіти, науки та інновацій, на якому ухвалено рішення рекомендувати проект Закону України про внесення змін до Закону України “Про вищу освіту” щодо розширення прав органів студентського самоврядування та забезпечення прав здобувачів вищої освіти (реєстр. № 10279 від 22.11.2023), поданий народним депутатом України Гришиною Ю.М. та іншими народними депутатами України, прийняти за основу з урахуванням таких пропозицій народних депутатів України - членів Комітету до розділу I проекту Закону:

- 1) підпункт 2 пункту 3 виключити;
- 2) в абзаці третьому підпункту 18 пункту 8 цифри «0,6» замінити цифрами «0,5».

Заслухавши інформацію голови підкомітету з питань вищої освіти Ю.Гришиної, заступника Міністра освіти і науки України М.Винницького та широко обговоривши законопроект, **Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій ухвалив:**

1. Рекомендувати Верховній Раді України:

1.1. Відповідно до п.1 частини першої статті 114 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про вищу освіту» щодо розширення прав органів студентського самоврядування та забезпечення прав здобувачів вищої освіти (реєстр. № 10279 від 22.11.2023), поданий народним депутатом України Гришиною Ю.М. та іншими народними депутатами України, прийняти за основу з урахуванням таких пропозицій народних депутатів України - членів Комітету до розділу I проекту Закону:

- 1) підпункт 2 пункту 3 виключити;
- 2) в абзаці третьому підпункту 18 пункту 8 цифри «0,6» замінити цифрами «0,5».

1.2. Доручити Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій доопрацювати зазначений законопроект з урахуванням пропозицій і

поправок суб'єктів права законодавчої ініціативи, пропозицій, висловлених у висновку Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій від 05 березня 2024 року, відповідно до частини першої статті 116 Регламенту Верховної Ради України, та внести його на розгляд Верховної Ради України у другому читанні.

2. Доповідачем на пленарному засіданні Верховної Ради України визначити народного депутата України, голову підкомітету з питань вищої освіти Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій Гришину Ю.М.

Голова Комітету

Сергій БАБАК